

FOSAMS FORSKNINGSCIRKLAR 2017-2020

Utvärderingsrapport

Rapporten bygger på deltagares och cirkelledares svar på frågor kring forskningscirkelns resultat och förutsättningar under perioden november 2017-juni 2020.

Katina Thelin

FoSams utvärdering av arbetet med forskningscirkclar

Med utgångspunkt i de samtal om uppföljning och utvärdering som under hösten 2017 fördes i FoSams nätverk för forskningscirkelledare konstruerades två enkäter; en som riktar sig till forskningscirkelns deltagare och en som riktar sig till forskningscirkelledaren. Den första av dessa båda enkäter fokuserar forskningscirkelns inverkan på praktiken samt förutsättningar. Den andra enkäten fokuserar kvaliteten i kunskapsbildningen och dess processer samt forskningscirkelns förutsättningar.

Enkät riktad till forskningscirkeldeltagare

Enkäten fokuserar forskningscirkelns inverkan på praktiken samt förutsättningar. I enkäten uppmanas deltagarna att ta ställning till totalt 17 påståenden fördelade på tre grupper vilka rubriceras *Lärande*, *Förändring* och *Förutsättningar*. Frågebatteriet inkluderar också en öppen fråga där deltagarna uppmanas att i fritext beskriva det lärande som skett och hur det har påverkat den praktik som stått i fokus för forskningscirkelns intresse.

Enkät riktad till forskningscirkelledare

Enkäten fokuserar kvaliteten i kunskapsbildningen och dess processer samt forskningscirkelns förutsättningar. I enkäten uppmanas forskningscirkelledarna att ta ställning till totalt 15 påståenden fördelade på tre grupper, vilka rubriceras *Resultatkvalitet*, *Processkvalitet* och *Förutsättningar*. För varje påstående har forskningscirkelledarna möjlighet att välja ett av följande svarsalternativ: *Instämmer helt*, *Instämmer till stor del*, *Instämmer till viss del* och *Instämmer inte alls*. Därtill ombeds forskningscirkelledarna att i fritext formulera sina viktigaste lärdomar med relevans för forskningscirkelns och forskningscirkelledarens praktik samt eventuella problem, dilemman eller utmaningar.

Rapporten

Rapporten bygger på de svar som samlats in från fem forskningscirkclar under perioden november 2017 – juni 2020 och är upplagd på följande sätt: Först görs en samlad översiktlig redovisning av de svar som samlats in under den aktuella perioden. Redovisningen följs av de utvärderingsrapporter som cirkelledarna har upprättat i samband med att arbetet i respektive cirkel har avslutats och utvärderats med hjälp av de enkäter som tidigare beskrivits.

Uppsala universitet, den 23 juni 2020, Katina Thelin

Innehållsförteckning

FoSams utvärdering av arbetet med forskningscirklar.....	1
<i>Enkät riktad till forskningscirkeldeltagare.....</i>	<i>1</i>
<i>Enkät riktad till forskningscirkelledare.....</i>	<i>1</i>
<i>Rapporten.....</i>	<i>1</i>
FoSams forskningscirklar Perioden 2017-2020	3
<i>Resultat.....</i>	<i>3</i>
Lärande	3
<i>Förändring</i>	<i>5</i>
<i>Förutsättningar.....</i>	<i>7</i>
Kvalitet.....	9

FoSams forskningscirkelar Perioden 2017-2020

Under perioden november 2017 - juni 2020 genomfördes och avslutades sex forskningscirkelar, varav följande fem¹ har utvärderats med hjälp av FoSams enkäter riktade till deltagare och cirkelledare:

Undervisning utifrån särskild begåvning (2019-2020)

Det pedagogiska ledarskapets praktiker (2018-2019)

Implementering av utbildning för hållbar utveckling (2018-2019)

God inkluderande lärmiljö (2018-2019)

Systematiskt kvalitetsarbete i förskolan och skolan (2017-2018)

Av totalt 48 deltagare och 9 cirkelledare fördelade på fem forskningscirkelar, besvarades enkäterna av 27 deltagare och 9 cirkelledare. Svaren fördelar sig mellan de olika cirkelarna på följande sätt:

Undervisning utifrån särskild begåvning 6 deltagare (av 9) och 1 cirkelledare

Det pedagogiska ledarskapets praktiker 5 deltagare (av 10) och 2 cirkelledare

Implementering av utbildning för hållbar utveckling 3 deltagare (av 8) och 2 cirkelledare

God inkluderande lärmiljö 4 deltagare (av 7) och 1 cirkelledare

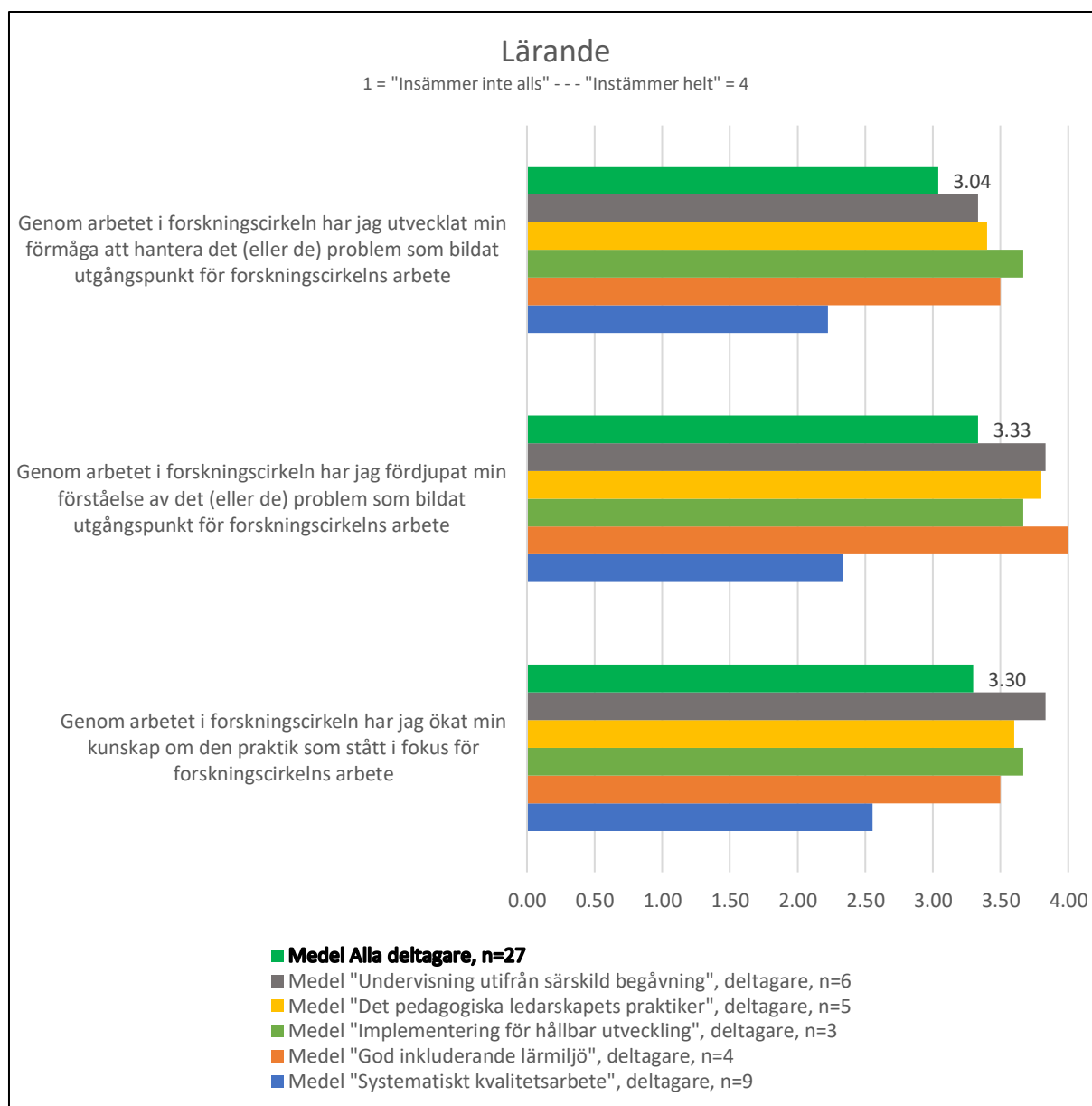
Systematiskt kvalitetsarbete i förskolan och skolan 9 deltagare (av 14) och 3 cirkelledare

Resultat

Lärande

På frågor som rör det lärande som ägt rum inom ramen för forskningscirkeln genererar deltagarnas svar medelvärden i intervallet mellan 3.04 och 3.33 på en skala 1-4, där 1 motsvarar *Instämmer inte alls* och 4 motsvarar *Instämmer helt*. Det högre värdet är kopplat till förståelsen vilken upplevs har fördjupats genom cirkelarbetet. Det något lägre värdet är kopplat till förmågan att hantera det (eller de) problem som bildat utgångspunkt för arbetet.

¹ Forskningscirkeln *Nyanländas lärande och språkutvecklande arbetssätt* avslutades innan enkäterna var framtagna varför denna cirkel inte är inkluderad i denna rapport.

Figur 1. Diagrammet visar medelvärden för deltagarnas svar på frågor som rör lärandet i den forskningscirkel de själva deltagit i.

I de fritextsvar som formulerats av deltagare i olika forskningscirkel är ökad kunskap, ökad medvetenhet och fördjupad förståelse återkommande begrepp. Ett par deltagare menar också att det lärande som skett inom ramen för forskningscirkeln har haft betydelse för det yrkesmässiga agerandet t ex i den konkreta undervisningssituationen. Även sättet på vilket lärandet skett kommenteras i termer av vetenskaplighet, analys och kritisk reflektion.

Deltagarnas och cirkelledarnas intresse för och engagemang i de ämnen och frågor som behandlats framhålls som särskilt viktigt för det lärande som skett, liksom tillgången till andras och varandras (gruppens) perspektiv.

Samtidigt finns det de som menar att arbetet inte har bidragit till så mycket lärande som man hade hoppats på. I kommentarerna förklaras detta med hänvisning till gruppens sammansättning, där spretighet uppges som ett hinder för fördjupade samtal. Även cirkelledarens bristande intresse av, eller möjlighet till helhjärtat engagemang i arbetet lyfts fram i en av kommentarerna.

I den enkät som riktar sig till forskningscirkelledare har frågan om lärande delats in i två delar. I den första efterfrågas lärdomar med relevans för forskningscirkelarbetet. I den andra efterfrågas lärdomar med relevans för forskningscirkelledarskapet. När det gäller forskningscirkelarbetet handlar lärdomarna i hög grad om vikten av förberedelse, att arbeta med gruppens förståelse av arbetet i en forskningscirkel och om betydelsen av att avsätta tillräckligt med tid. Det är lätt att glömma bort att de första träffarna handlar om gruppen och om forskningscirkelarbetet som sådant. Det tar lite tid innan arbetet med de frågor som står i fokus för arbetet kommer igång och blir huvudfokus. När det gäller forskningscirkelledarskapet handlar lärdomarna om betydelsen av egen kunskap om och gärna erfarenhet av att leda den typ av demokratiska processer som det är fråga om i en forskningscirkel, och om den egna rollen som cirkelledare vilken egentligen inte är en utan snarare flera roller som går in i och avlöser varandra under arbetets gång.

Förändring

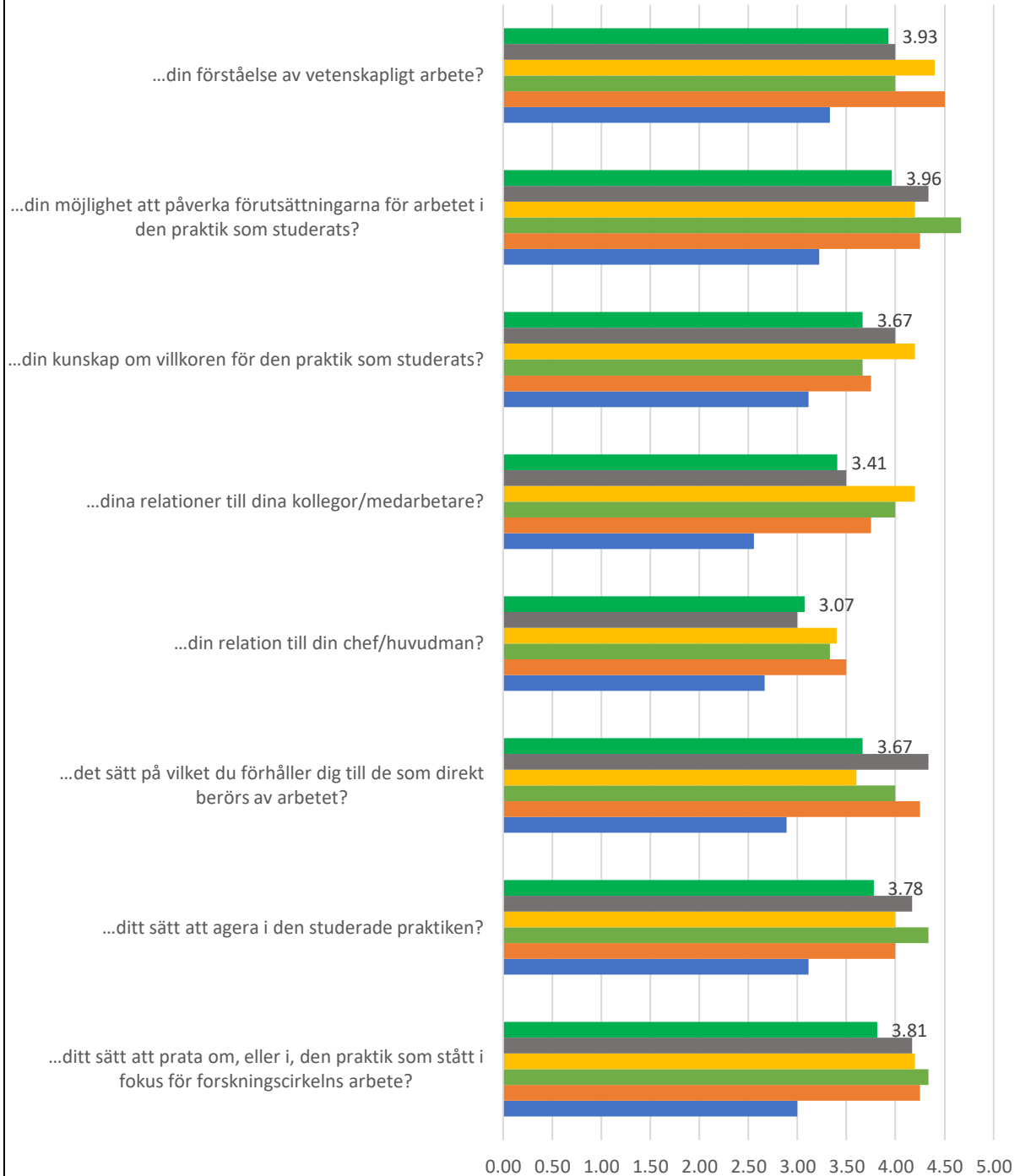
På frågor som handlar om forskningscirkelns påverkan på praktiken genererar deltagarnas medelvärden i intervallet 3.07 och 3.96 på en skala 1-5 där 1 motsvarar *Mycket liten utsträckning* och 5 motsvarar *Mycket stor utsträckning*. Det högsta värdet är kopplat till de egna möjligheterna att påverka förutsättningarna för arbetet i den praktik som studeras, vilket alltså upplevs ha förändrats positivt som till följd av forskningscirkelarbetet. Detsamma gäller förståelsen av vetenskapligt arbete (3.93). Även kommunikationen d v s sättet att prata om, eller i, den praktik som stått i fokus för forskningscirkelns arbete verkar i stor utsträckning ha förändrats (3.81). Detsamma gäller, om än i någon mindre grad, sättet att agera i den studerade praktiken (3.78), kunskapen om praktikens villkor (3.67), och den egna relationen till medarbetare/kollegor (3.41). Det något lägre värdet (3.07) är kopplat till deltagarens relation till sin chef/huvudman, vilken alltså upplevs ha förändrats i mindre grad än ovan nämnda aspekter av praktiken.

I enkätens fritextsvar återfinns en kommentar som förklarar upplevelsen av att antalet träffar är för få med hänvisning till den tid det tar att sätta sig in i ett projekt.

Förändring

I vilken utsträckning har arbetet i forskningscirkeln bidragit till arbetet i ...

1 = "I mycket liten utsträckning" --- "I mycket stor utsträckning" = 5

■ Medel Alla deltagare, n=27

■ Medel "Undervisning utifrån särskild begåvning", deltagare, n=6

■ Medel "Det pedagogiska ledarskapets praktiker", deltagare, n=5

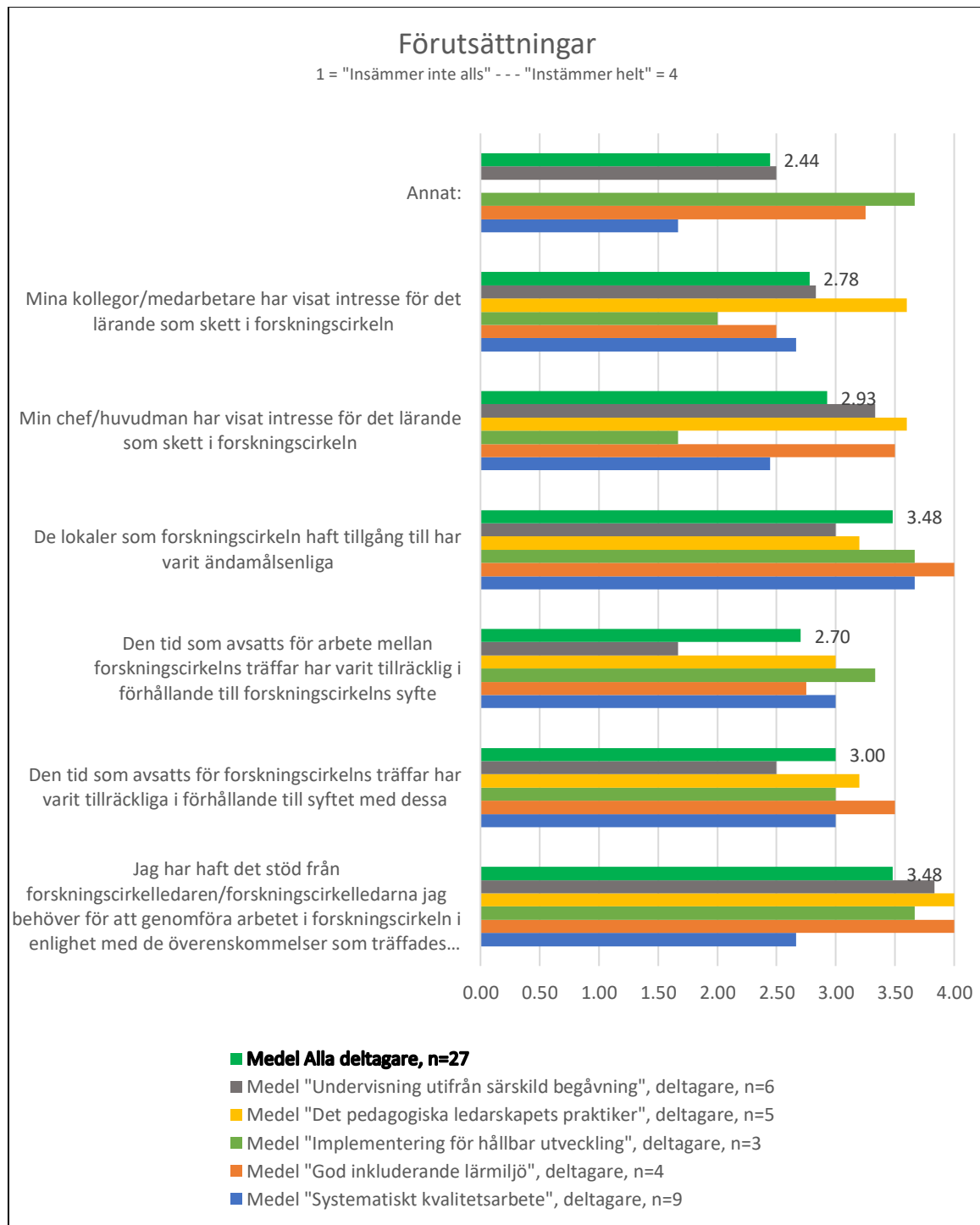
■ Medel "Implementering för hållbar utveckling", deltagare, n=3

■ Medel "God inkluderande lärmiljö", deltagare, n=4

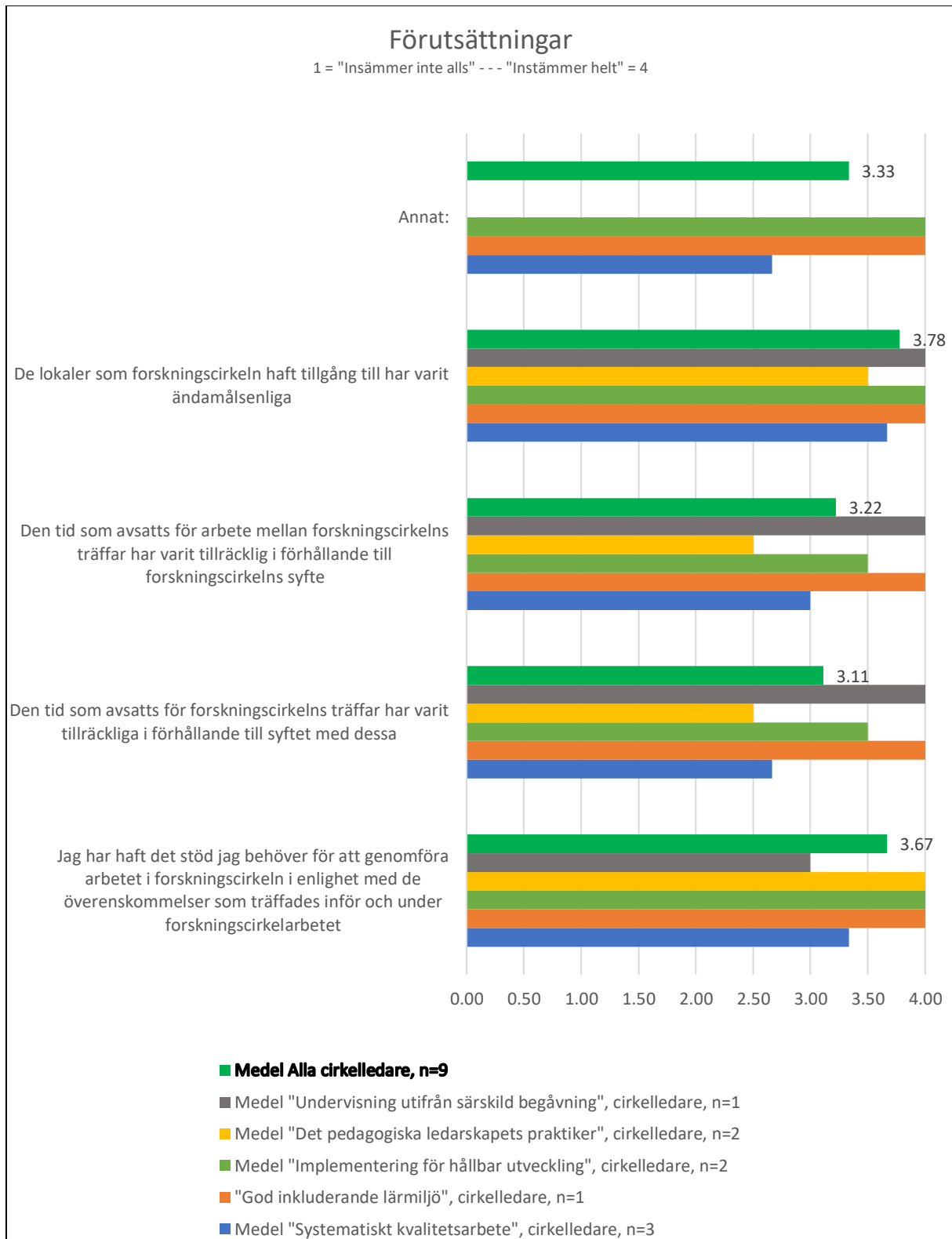
■ Medel "Systematiskt kvalitetsarbete", deltagare, n=9

Förutsättningar

Svaren på de frågor som handlar om förutsättningarna för forskningscirkelarbetet genererar något lägre värden än de som tidigare redovisats, åtminstone om man ser till resultatet av deltagarenkäten. Inom ramen för det frågebatteri som handlar om förutsättningarna för arbetet i forskningscirkeln varierar det totala medelvärdet från 2.7 (som lägst) till 3.48 (som högst) på en skala 1-4, där 1 motsvarar *Instämmer inte alls* och 4 motsvarar *Instämmer helt*. Lägst värden får den fråga som formulerats i syfte att undersöka om tiden mellan forskningscirkelns träffar varit tillräcklig. Högst värden får den fråga som handlar om stödet från forskningscirkelledaren/forskningscirkelledarna och den som handlar om lokalerna (både dessa frågor genererar medelvärdet 3.48)

Forskningscirkelledarnas svar på frågor som rör arbetets förutsättningar liknar deltagarnas avseende tillgången till ändamålsenliga lokaler och tid, vilket framgår av tabellen nedan.

I de utvärderingsrapporter som upprättats utifrån de enkätsvar och utvärderande samtal som förts inom ramen för respektive cirkel beskrivs förutsättningarna för arbetet. När dessa beskrivningar läggs bredvid varandra framträder likheter såväl som skillnader vad gäller såväl förutsättningar som genomförande.

Gemensamt för flertalet av forskningscirkelarna arbetet har pågått under tre terminer, och att den tiden inrymmer förarbete (planering, introduktion av arbetet i deltagargruppen) och viss rapportering. I några fall har ytterligare tid avsatts för rapportering och spridning av den kunskap som arbetet gett upphov till.

Skillnaderna framträder i beskrivningarna av forskningscirkelns syfte och design syfte, samt i sättet på vilket arbetet organiserats. I tre av de fem forskningscirkel som omfattas av denna utvärdering har deltagarna ansvarat för och genomfört egna studier inom ramen för ett gemensamt tema/kunskapsområde. Det gäller forskningscirkelarna *Undervisning utifrån särskild begåvning*, *Implementering av utbildning för hållbar utveckling* och *God inkluderande lärmiljö*. I dessa forskningscirkel har varje delprojekt rapporterats för sig, och försetts med en slags ”kappa” som beskriver ett större professionellt och vetenskapligt sammanhang.

I återstående två forskningscirkel har deltagarna i stället involverats i och/eller bidragit med underlag till ett gemensamt vetenskapligt projekt med relevans för praktiken. I den ena av dessa båda forskningscirkel (*Systematiskt kvalitetsarbete i skolan och förskolan*) samlades olika typer av dokument in för att analyseras och rapporteras som ett gemensamt projekt. I den andra (*Pedagogiskt ledarskap i praktiken*) kom deltagarnas dokumentation av den egna praktiken att bilda underlag för gemensam kunskapsbildning. Utöver det individuella och kollektiva lärande som deltagarna involveras i medan arbetet pågick kommer materialet att bilda underlag två olika forskningsprojekt, vilka inte omfattas av de resurser som forskningscirkeln tilldelats.

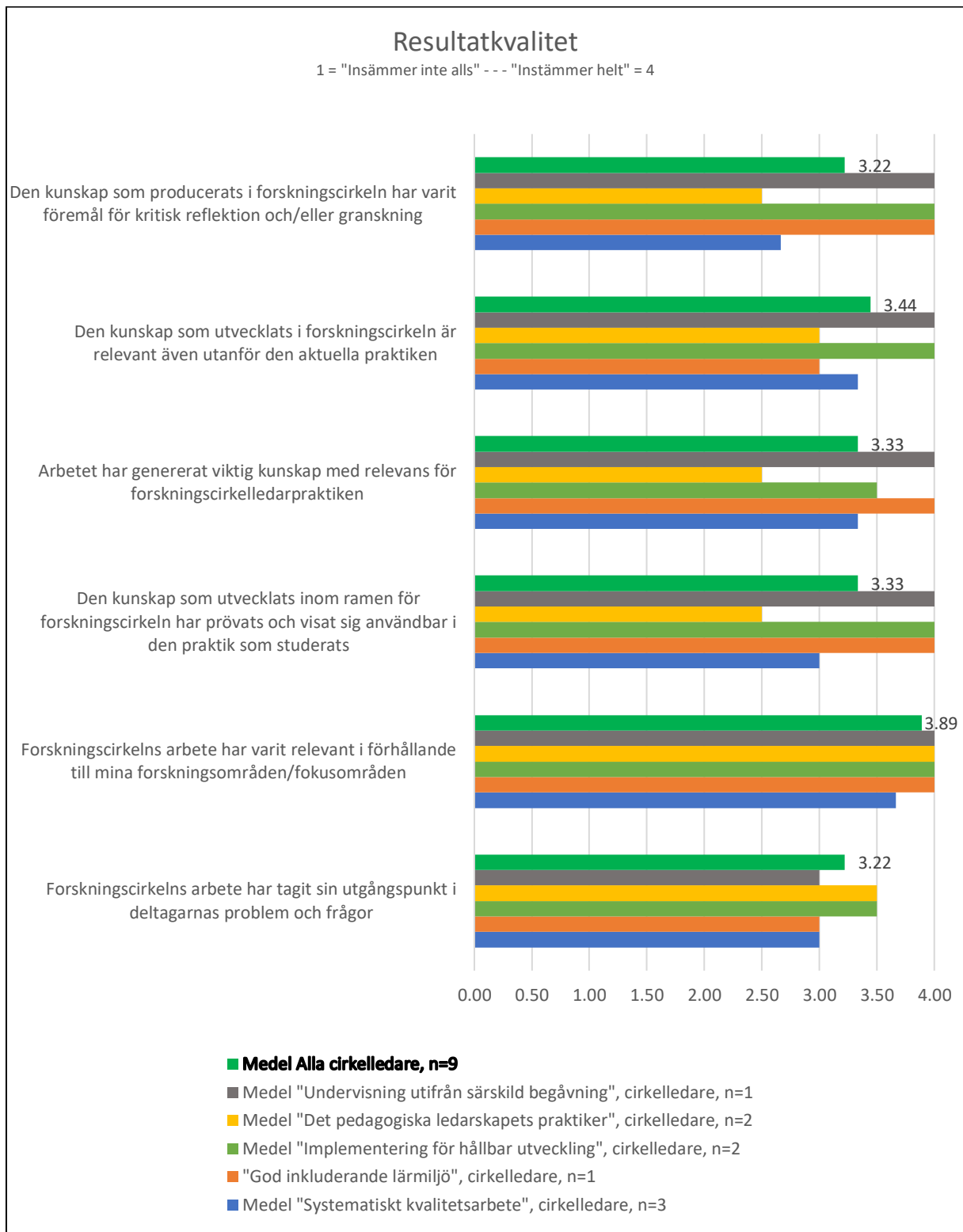
Även sättet att organisera forskningscirkelledarskapet skiljer sig åt om man ser till de forskningscirkel som genomförts och avslutats under perioden 2017-2020. I två av de fem forskningscirkelarna har arbetet letts av två forskningscirkelledare från universitetet. I tre har arbetet letts av en forskningscirkelledare från universitetet. Av dessa har ledarskapet i ett fall delats med en intern cirkelledare. Den senare av dessa tre varianter har i den utvärderingsrapport som upprättades i samband med att forskningscirkeln avslutades, lyfts fram som betydelsefull för kvaliteten i såväl process som resultat (Se *Utvärderingsrapport: God inkluderande lärmiljö*, längre fram i denna rapport).

Kvalitet

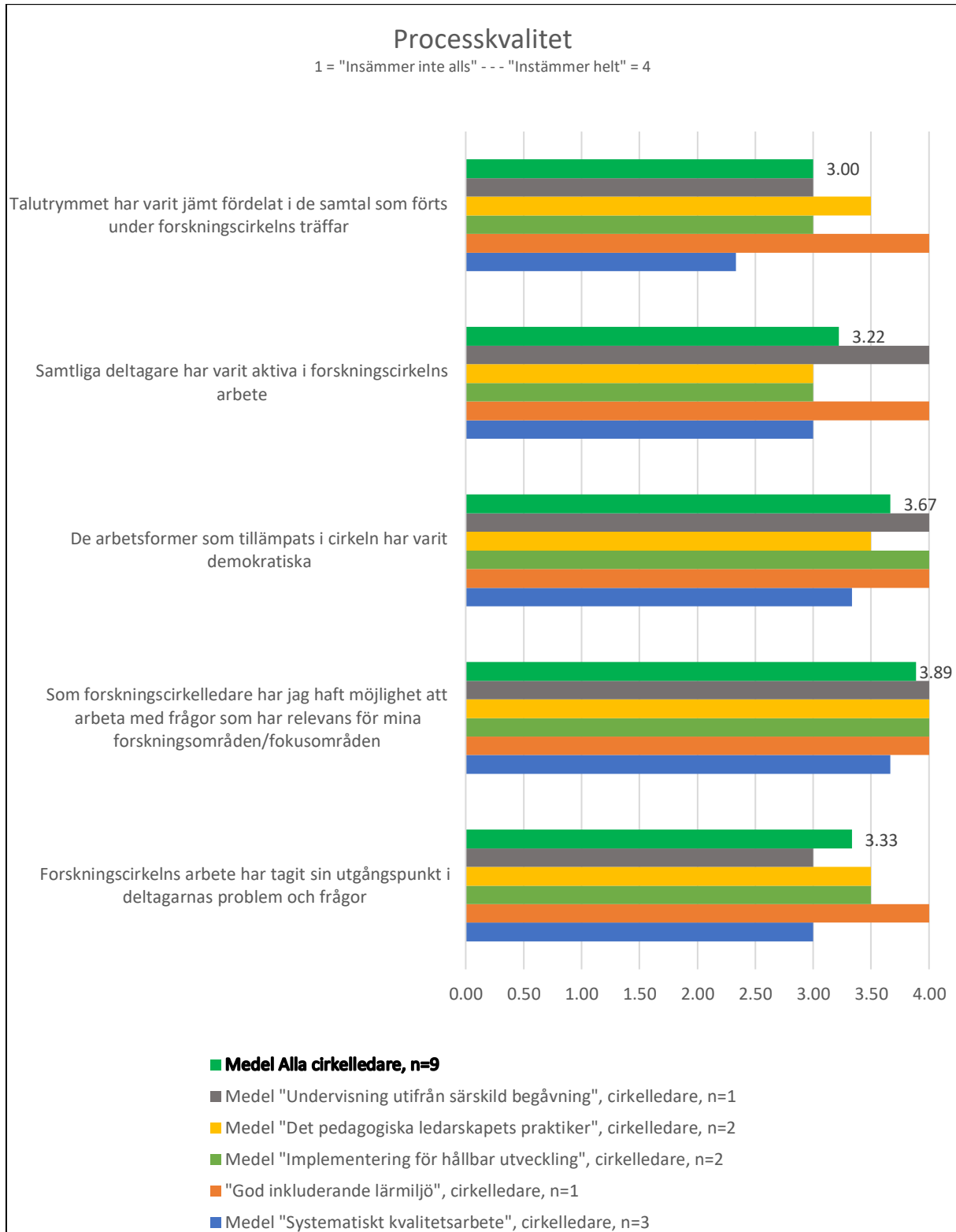
Till skillnad från den enkät som riktar sig till deltagarna i en forskningscirkel rymmer den som riktar sig till cirkelledarna frågor som explicit handlar om forskningscirkelns kvalitet. Såsom enkäten är utformad görs här en skillnad mellan resultatkvalitet och processkvalitet. Med resultatkvalitet avses i detta sammanhang kvaliteten i det lärande- och eller den kunskapsbildning som utgör resultatet av arbetet i en forskningscirkeln, med fokus på relevans, användbarhet och huruvida den varit föremål för kritisk reflektion och/eller granskning. Med processkvalitet avses kvaliteten i arbetet, oavsett vad det i slutänden leder fram till. Frågorna inom detta frågeområde handlar om sådant som fördelningen av talutrymme, aktivitet och inflytande över frågornas och arbetets utformning.

Som framgår av tabellen nedan bedömer de forskningscirkelledare som besvarat enkäten att de forskningscirkel som genomförts har lyckats väl när det gäller att producera resultat av

god kvalitet. Inom detta frågeområde varierar det totala medelvärdet från 3.22 (som lägst) och 3.89 (som högst) på en skala 1-4 där 1 motsvarar *Instämmer inte alls* och 4 motsvarar *Instämmer helt*. Den högsta graden av instämmande återfinns i anslutning till ett påstående som handlar om forskningscirkelarbetets relevans för det egna forskningsområdet.

När det gäller de frågor som handlar om processen varierar det totala medelvärdet på motsvarande sätt från 3.00 (som lägst) och 3.89 (som högst) på en skala 1-4 där 1 motsvarar *Instämmer inte alls* och 4 motsvarar *Instämmer helt*. Svartsmönstret knyter an till det tidigare så till vida att det påstående som handlar om möjligheten att arbeta med frågor som har relevans för det egna forskningsområdet erhåller det högsta värdet.

I de kommentarer som formulerats i anslutning till dessa båda frågeområden med relevans för kvaliteten i en forskningscirkel framhålls särskilt betydelsen av att de som deltar i cirkeln är där för att de har ett intresse för och ett engagemang i de frågor som står i fokus för arbetet, eftersom det uppfattas vara avgörande för kvaliteten i resultatet såväl som i de processer som leder fram till det.